

Ett förbund och dess jubileum

Magnus Jerneck¹

JUBILAREN

Idén att bilda ett statsvetenskapligt förbund väcktes under en middag på en fiskerestaurang i Puerto de la Cruz på Kanarieöarna i januari 1970. Där hade en grupp svenska partiforskare samlats för en konferens. De personer som träffades kring matbordet var överens om att det fanns goda skäl för de svenska statsvetarna att samarbeta i mer organiserade former.² Motsvarande förbund fanns sedan länge i stora länder som Storbritannien och USA, men även i Norden.³

En väsentlig omständighet var de genomgripande förändringarna i den svenska universitetsvärlden under 1960-talet: den närmast lavinartade ökningen av antalet studenter, tillväxten av doktorander och den intensifierade forskningen, inte minst i riksomfattande projekt.⁴ En central punkt var därför t.ex. vilka strategiska principer som skulle gälla för ”forskningens inriktning och fördelningen av de tillgängliga forskningsresurserna mellan olika grenar och metoder inom statsvetenskapen” (Molin 1971: 2–3). Men det fanns också en mer utåtriktad aspekt, delvis sammanhängande med den gemenskap som vuxit fram bland yngre forskare; det rådde ett behov av ”en bättre samordning av svensk statskunskaps kontakter med utlandet, en bättre spridning av information i ämnet och om ämnet, bättre möjligheter att få ämnessynpunkter framförda till olika myndigheter osv.” (Ruin 1973: 5; se även Politologen 1/1971: 4–5 och Birgersson 1971).

Det är nog heller ingen hemlighet att man också ansåg att professorerna Stjernquist i Lund och Westerståhl i Göteborg styrde och ställde alldeles för oinskränkt i svensk statsvetenskap.⁵ Ett förbund skulle kunna minska utrymmet för professorsvälde och skapa tydligare och rimligare maktförhållanden i ämnet. En formell struktur med styrelse och befogenheter ställdes mot den informella och personbaserade ordning, som hittills ansetts råda. Ett förbund skulle fungera som en ”balanserande faktor” i förhållande till det ”duovirat” som Stjernquist och Westerståhl verkat som sedan 1950-talet (Ruin 1995, 2003: 11, 10).

Organisationen

Arbetet inleddes omedelbart och redan i början av mars 1970 sammanstrålade representanter för landets institutioner och statsvetenskapliga föreningar i Stockholm för att staka ut riktlinjerna. Drygt ett år senare, den 23 april 1971, hölls en konstituerande kongress, återigen i Stockholm. Vid denna "historiska dag" tog den 50 man starka församlingen det stadgeförslag⁶ som arbetats fram och man valde Göteborgsstatsvetaren Björn Molin till ordförande. Molin var redan varm i kläderna; som ordförande för interimsstyrelsen, som bildats den 7 mars 1970, hade han lett uppdraget att utarbeta formerna för den nya organisationen (Ruin 1995). Molin avgick 1973 och efterträddes av Olof Ruin, en annan av de ledande arkitekterna och av dåtidens 40-åriga "ungturkar" den mest drivande i frågan.

Det nybildade förbundet fick emellertid inte omedelbart det breda och starka gensvar man önskade sig ute i landet och man var tvungen att göra ytterligare medlemsupprop. Björn Molin och Dan Brändström, det nystartade förbunds- och opinionsorganet *Politologens* första redaktör, klagar över att de svenska statsvetarnas intresse för den nya organisationen var svalt till en början; de efterlyser i *Politologen* fler medlemmar och fler initiativ från kollegerna (Molin 1971, Brändström 1971).⁷ Brändström konstaterar t.ex. hösten 1971 att antalet medlemmar är 111, men utan "några större ansträngningar (skulle) kunna bli 200." (Ibid: 2). Från ledande statsvetarhåll är det dock fråga om en snabb principiell uppslutning bakom den nybildade organisationen, vars konstituerande kongress får anses välbesökt och vars styrelse från allra första början hade representanter från alla landets institutioner.⁸ Det blev också tidigt en praxis att ordförandeposten skulle cirkulera mellan universitetsorterna⁹ och att sekreterare och kassör kom från samma institution som ordföranden, som valdes för ett år i taget men satt i två.¹⁰

Frågorna

Aktiviteten under det första uppbyggnadsskedet var intensiv. Flera av professorerna och de unga docenterna ledde arbetsgrupper och deltog i paneldebatter redan de första årsmöten, men utnyttjade också förbundsstrukturen för att diskutera gemensamma forsknings- och utbildningsangelägenheter. I *Politologen* redogörs regelbundet för internationella konferenser och metodkurser, liksom disputationer och forskarkurser, forskningsetiska frågor och samtida och framtida forskningssatsningar, men också för rekryteringen av studenter och hur den statliga

utbildningspolitiken ser ut och hur förbundet ställer sig till denna i sina remisser och inlagor.¹¹ Internationaliseringen av ämnet var tidigt en central fråga. Ett kuriosum i sammanhanget är att förbundet tillsammans med de nordiska kollegerna åtog sig att arrangera en gemensam charterresa till världskongressen i Montreal 1973, dit man också aktivt uppmanade kollegerna att åka (Politologen 3/1972; 4/1972).

Ämnets relativt snabba utveckling i behavioralistisk riktning¹² stöttades aktivt av förbundet och av de ledande institutionsföreträdarna, som nu samarbetade på bred front,¹³ bl.a. för att samordna forskarutbildningen i landet (Politologen 1/1974). Ett konkret uttryck för detta var det institutionsgemensamma metodinternatet i kvantitativa analystekniker, som efter ett par års förberedelsearbete gavs första gången i Marstrand 1976 med Göteborgsinstitutionen som värd och som sedan dess varit ett mer eller mindre framträdande inslag i landets forskarutbildningar (jfr Lidström & Ersson i denna skrift).

Situationen var emellertid på ett sätt paradoxal. Samtidigt som det i början av 1970-talet fanns en väldig optimism om ämnets fortsatta metodologiska landvinningar och en starkt känd lust att göra nya och teoretiskt profilerade satsningar på angelägna statsvetenskapliga forskningsområden (Back 1971),¹⁴ fanns det anledning att vara bekymrad för statsvetenskapens genomslagskraft i samhället. Till skillnad från 1960-talet innebar 1970-talet en period av stagnation i studenttillströmningen och en tilltagande marginalisering av ämnet i de nya yrkesförberedande utbildningslinjer, som växte fram, men också i samhällsdebatten, där delar av samhällsvetenskapens nytta öppet ifrågasattes, samtidigt som statskunskapen fick en alltmer undanskymd plats i det svenska samhällslivet.

Förre statsministern Tage Erlanders uppfattning bar syn för sägen. I den välbesökta paneldebatt, som avslutade förbundets konstituerande kongress, uttryckte han en försiktig uppfattning om ämnets samhällsrelevans. Den i och för sig viktiga statsvetenskapen kunde enligt hans bedömning emellertid knappast ”åstadkomma några sensationella avslöjanden i sina studier av politikernas agerande”, eftersom ”överensstämmelsen mellan *tanke*, *ord* och *handling* är mycket hög i ett litet land som Sverige”; däremot kunde man enligt Erlander ge ”medborgarna ökade kunskaper om politikens väsen” (Politologen 2/1971: 6). Att statsvetenskapliga diskussioner möjligen ändå hade visst allmänintresse på den tiden illustreras av att debatten bevakades av ”representanter för rikspressen” (ibid.), något som skulle vara mindre troligt i dag.

Ledande statsvetare beklagade att varken statsmakterna eller studenterna uppmärksammat att statsvetenskapen inte längre var ett ämne med i huvudsaklig ”offentlighetslig och historisk orientering” utan på kort tid hade förvandlats till ett modernt ”behavioralistiskt metodämne, med laborativa inslag,” och med fokus på aktuella samhällsproblem. Ett problem var att utbildningsbyråkrater och arbetsmarknadsexperter visserligen såg statsvetenskapen som ett värdefullt, men inte absolut nödvändigt inslag i en akademisk examen (Forsell 1971; Birgersson 1972). I det sammanhanget väcktes också frågan om inte ämnesbeteckningen var vilseledande. Molin skriver: ”Om vårt ämne i första hand är vetenskap om politik, är framhävandet av staten i ämnesnamnet en ganska olycklig begränsning. Jag tycker att vi skall ta upp också den saken till diskussion” (Molin 1972: 3). Kollegan Tarschys pläderade i samma anda för att döpa om ämnet till studiet av ”politik och administration” (Tarschys 1973). De blev dock inte bönhörda (Ruin 1995: 61) i annan mening än att disciplinen, i linje med tidsandan (jfr Bryder i denna volym), så småningom bytte namn från statskunskap till *statsvetenskap*.¹⁵ I Lund skedde det formella namnbytet så sent som 1985 (Eklundh i denna volym).

Vissa för professionen brännande frågor tycks perenna. Man har regelbundet uppmärksammat statsvetarens ibland dubbla roller som både forskare och politiker (Hjern 1987; Hermansson & Rothstein 1987; *Politologen* 3/1976, 1/1987, 1/1992 och 1/1996), men även kårens inte helt okomplicerade relation till journalistiken (Ruin 1996; *Politologen* 1/1997:11–41) och dess funktion i den offentliga debatten och i utredningsväsendet (Ruin 1996; *Politologen* 1–2/1990; Amnå 2000). Under flera år har förbundet vid regelbundna tillfällen också behandlat genusperspektivet i ämnet och initierat och finansierat olika undersökningar om könsbalansen i den svenska statsvetarkåren (*Politologen* 2/1996; Oskarson 1998; se t.ex. även *Statsvetenskaplig Tidskrift* 2007/4, 2008/2, 2008/4, 2009/2, 2010/1).

Allt har inte varit frid och fröjd. I perioder har förbundets ekonomiska problem (*Politologen* 2/1976) och inre arbetsformer skapat oro, men också den vikande medlemsrekryteringen, som bl.a. befarats bottna i en otydlig och svagt utvecklad statsvetaridentitet. Förbundet har också kritiserats för osynlighet (se t.ex. Årsmötesförhandlingarna 1998) och för allmän passivitet (Hinnfors 2003). Men kritiken har också gått åt andra hållet; ett vanligt klagomål har varit de svenska statsvetarnas allmänna brist på debattlust och initiativkraft. Inte minst har detta visat sig i en

ovilja i att hörsamma uppmaningen att driva frågor och skicka in bidrag till förbundsorganet Politologen, något de många redaktörerna upprepade gånger kunnat konstatera.

Ett uttryck för ett återkommande kristänkande har också varit frågan om förbundsorganets existensberättigande (Verksamhetsberättelse); ”Följetongen Politologen” var en stående punkt på många styrelsemöten. I slutet av 1990-talet beslöt man av kostnadsskäl att minska utgivningstakten och att efterhand satsa på enbart temanummer (Årsmötesförhandlingarna 1997) eller ett par utgivningar per år, till skillnad från den tidigare principen om fyra nummer årligen. Till slut var en nedläggning av pappersversionen oundviklig – sista numret kom ut våren 2004, trots de flerfaldiga försöken att förnya det redaktionella innehållet och trots de avgående redaktörernas enträgna uppmaning om fortsatt utgivning, men också deras plädering för att en egen förbundsskrift var ett sätt att just bekräfta medlemskapet i organisationen (Johansson & Rodin 2004).

Samtidigt fanns det starka krafter i rörelse, inte minst i Göteborg, för att starta en helt ny vetenskaplig tidskrift, men då som alternativ till den Lundabaserade *Statsvetenskaplig Tidskrift*. Efter att förbundsordföranden intervenerat och redaktionsledningen i Lund lovat att ta nya tag och att förbättra manusbehandlingen, bl.a. genom peer-reviewförfarande, dog dock det initiativet ut. Någon ny, elektronisk efterföljare till Politologen såg inte heller dagens ljus. Däremot disponerar förbundsredaktören numera utrymme i tidskriften för att rapportera om vad som har timats.

Årsmötena

En mycket väsentlig uppgift för Statsvetenskapliga förbundet är att tillsammans med institutionerna arrangera de årsmöten, som sedan den konstituerande kongressen 1971 hållits i obruten svit fram till dags dato. Även här gäller sedan begynnelsen en cirkulationsprincip, där de olika statsvetarinstitutionerna i landet tar på sig arrangörsansvaret.¹⁶ Från allra första början arrangerades debatter i anslutning till årsmötena, men i och med det tredje förbundsmötet 1974 i Lund introducerades också idén med arbetsgrupper, eller workshops. Sammanlagt nio uppsatser lades fram och Anders Mellbourn, redaktören för Politologen, inledde sin årsmötesrapport med att konstatera: ”Så har då Statsvetenskapliga Förbundet inträtt i kongressåldern på allvar”, och fortsatte: ”I motsats till högtidliga APSA- och IPSA-sammanhang med färdiga produkter och hårda opponenter hölls samtalen i Lund under mera informella former. Deltagarna presenterade

relativt opretentiösa papper med utkast till teoretiska uppläggningar eller preliminära dataredovisningar” (Politologen 2/1974: 16).

Även om kraven nog skärpts efterhand, har det hela tiden varit möjligt att lägga fram både färdiga forskarprodukter och preliminära utkast, inte minst om man varit doktorand eller ung forskare tidigt i karriären. Dessutom har det småskaliga och familjära draget alltid dominerat arbetsgruppernas möten; statsvetarmiljön i Sverige var länge så pass liten att de flesta var bekanta med varandra eller i alla fall kände till varandra. Även om så knappast är fallet längre, och trots att vi nu har väl över 400 aktiva statsvetare i landet, fortsätter de årliga sammankomsterna att fylla en funktion och upplevs än i dag som ganska så informella. De har också gjort det möjligt för landets allt fler doktorander att träffas och för respektive sektioner¹⁷ inom ämnet att reda ut sina gemensamma angelägenheter.

Att årsmötena hela tiden varit ett sätt att skola in nya generationer är tydligt; ett vanligt klagomål under åren, inte minst det senaste par decennierna, är emellertid att de seniora forskarna, i synnerhet den växande skaran professorer, i allt mindre grad lägger fram paper eller dyker upp överhuvudtaget (se t.ex. Premfors 1994; Montin 2001; Hinnfors 2003; Möller 2003; jfr även Giljam 1987). En misstanke är att årsmötena inte ansetts lika vetenskapligt intressanta i förhållande till det snabbt växande utbudet av specialkonferenser och internationella kongresser. Svenska statsvetare har också mycket riktigt, och i stor skala, börjat åka på andra konferenser, både i Sverige och utomlands.

På grund av detta, men även därför att man av naturliga skäl ogärna vill lägga ned en etablerad institution, pågår det sedan länge en diskussion om hur man skall vitalisera förbundets årsmöten, som ju är – eller borde vara – den största manifestationen av svensk statsvetenskaplig samhörighet. Arrangörerna har ibland reformerat systemet försiktigt, t.ex. genom att inrätta nya arbetsgrupper. Initiativen har inte bara varit ett sätt att få fler deltagare till årsmötena,¹⁸ utan också återspeglat ett behov av att driva på forskningen inom ett särskilt område. Detta var t.ex. fallet när några ledande ämnesföreträdare arrangerade arbetsgruppen ”komparativ politik” i Göteborg 1987 (Politologen 1/1987), eller när en speciell arbetsgrupp i ”svensk politik, inkl. politiskt beteende” kom till vid årsmötet 1990 i Stockholm (Politologen 2/1991: 47) och när medlemmarna i det statsvetenskapliga Nätverket för Europaforskning samordnade sin konferens med årsmötet i Örebro 2000 (Montin 2001: 59).¹⁹

Ibland har arrangörerna också tagit djärvare organisatoriska grepp och brutit upp den gamla inkörda modellen med arbetsgrupper i de klassiska subdisciplinerna och istället ersatt den med en ny, tematiskt inriktad workshoporganisation.²⁰ Första gången detta skedde på allvar var i Sigtuna 1995 när Stockholmsinstitutionen var värd.²¹ Även om den etablerade indelningen i svensk och jämförande politik, förvaltning, politisk teori och internationell politik varit seglivad, har det blivit *comme il faut* för arrangörerna att experimentera ganska så fritt, bl.a. för att bereda plats för de nya "specialiteterna" i ämnet, t.ex. välfärd, genus, identitet och miljö, eller för studiet av nya samhällsfenomen. På senare år har man också, på internationellt vis, begärt in abstracts i förväg, allt för att göra mötena mer professionella och seminarieverksamheten mer internationellt standardiserad.²² Numera förekommer det att engelska är arbetspråket även på större svenska statsvetarmöten.

Principerna

Trots Statsvetenskapliga förbundets engagemang i olika utbildnings- och forskningsfrågor under årens lopp är vi i dag främst en kollegial – och pragmatiskt sinnad – ämnesorganisation och inte ett fackförbund. Vår praxis att prestigelöst låta ansvarsuppgifterna cirkulera mellan institutionerna förstärker detta intryck. Vi skiljer oss ganska så tydligt från vissa utländska systerorganisationer, som har en klart uttalad policyorienterad roll. Det som de tidiga entusiasterna såg som förbundets centrala uppgifter är därför inte alla lika aktuella i dag, fyra decennier senare. Ruin konstaterar redan vid 25-årsjubiléet 1995 att intressebevakningen "i Förbundets regi" ganska så snabbt avtagit i betydelse, bl.a. därför att man kunnat sköta relationerna med statsmakterna på annat sätt. Detsamma gäller betydelsen av information om pågående forskning. Statsvetarna är i dag i den allmänna debatten mer "visibla än förr" (Ruin 1995: 63–64).

Förbundet bildades en gång för att skapa överblick i ett ämne på stark frammarsch och med ny färdriktning. Makten i svensk statskunskap är i dag mer spridd än tidigare, särskilt jämfört med tillståndet på 1960-talet. De många nya institutionerna och ökningen av tjänster på olika nivåer, inte minst av professurer, gör situationen än mer fragmenterad och svåröverblickbar. Dessutom är ämnet mer sammansatt än tidigare. Så även om det skett rimliga tyngdpunktsförskjutningar i inriktningen under årens lopp kvarstår några av de ursprungliga målsättningarna som lika viktiga än i dag: det är fortfarande väsentligt att främja samarbetet mellan

statsvetare från olika institutioner, att företräda ämnet i internationella sammanhang²³ och att stimulera en kritisk analys av vår disciplins inriktning och utveckling, och roll i samhället.

DISCIPLINEN

Hur kan man då karakterisera dagens svenska statsvetenskap under hela eller delar av den tid förbundet existerat? Har farhågorna för en mera fragmenterad disciplin besannats (Goldmann 1985), har postmodernismen tagit över (jfr Goldmann 2005) och har ämnet fortfarande rykte om sig att vara tråkigt (jfr Nordin 1987), eller är det helt enkelt bara solitt, stabilt och välorganiserat (jfr Benner 2002)? Bedöm själva.

Att statsvetenskapen ofta befunnit sig i brytningstid är klart. Tvivelsutan har mycket ändrats radikalt sedan 1960- och 70-talen då ämnets kärna ansågs mer självklar än vad den är i dag, undervisningen och examinationen bedrevs enligt ganska likartade principer och vid ett fåtal större lärosäten, studenterna fortfarande var få, kvinnorna i absolut minoritet och antalet professorer inte fler än att de kunde räknas på ena handens fingrar.²⁴

Mängden avhandlingar i statsvetenskap har ökat kraftigt, särskilt under det senaste decenniet, samtidigt som kriterierna för god vetenskap under de två senaste årtiondena blivit fler och generösare och många förespråkar en fördjupad dialog mellan ämnets subdiscipliner. Bittra metodstrider har böljat fram och tillbaka men är nu numera ganska så sällsynta och det är fullt ut accepterat att ohämmat utforska ämnets gränssytor både inåt och utåt. Nya ämnen och teoretiska perspektiv har med full kraft trängt in i statsvetenskapen och gjort den ännu mer mångfacetterad än tidigare, men kanske också något spretigare.

Uppsatserna i föreliggande volym är på sätt och vis alla inspel i den ständigt pågående diskussionen om statsvetenskapens egenart. Om det rör sig om en profession, vad är då ämnets kärna? Makt och demokrati, som den norske maktutredaren Øyvind Østerud hävdar? Eller definieras vår särart främst i kontrast till de utanförstående och våra grannar, eller genom att vi har svårt att enas om de metateoretiska fundamenten och de centrala begreppens innebörd? Och om statsvetenskapen inte är en sammanhållen disciplin, är den då ett konglomerat av skilda teoretiska angreppssätt, studieobjekt och metodologier, som riskerar att driva forskningen i olika riktningar och till slut fragmentisera disciplinen, eller är mångfalden och specialiseringen i själva verket uttryck för en godartad

och naturlig vetenskaplig pluralism, präglad av tolerans och öppenhet? Är ämnet rikt på kontraster men samtidigt också på nyanser? Och hur skall man nyttja dess utvecklingsmöjligheter och vilka lakuner måste fyllas?

Nedan presenteras de olika bidragen i jubileumsskriften. De 43 uppsatserna är inte alfabetiskt ordnade efter författare, utan återfinns under något av följande teman: *utvecklingslinjer, forskningspolitik, gränssytor, nyorienteringar, samhällsrelevans och internationalisering*, en kategorisering vi tror på ett intressant sätt fångar ämnets karaktär och tillstånd.

Utvecklingslinjerna

Hur ser de långa utvecklingslinjerna ut? Kan man tala om typiska särdrag? Att statsvetenskapen är ett ämne som länge varit upptaget av både metod och teori är tydligt (jfr Nilsson 2009). I *Tom Bryders* uppsats får vi inte bara en beskrivning av de teoretiska och metodologiska genombröten i svensk statskunskap under efterkrigstiden, utan också hur impulserna utifrån såg ut, vem som blev portalfigurer, och vilka specialiteter som efterhand slog rot i de olika miljöerna runt om i landet. Bryder konstaterar också att statsvetenskapen, som den efterhand döptes om till, professionaliserats i Sverige, men inte i någon nämnvärd grad blivit kumulativ utom möjligen inom ett par starkt utvecklade delområden, som t.ex. förhandlingsstudier och valforskning. Utvecklingen har samtidigt inneburit att frågan om ämnets samhällsrelevans väckts och att skillnaden mellan grundforskning och tillämpad forskning blivit synliggjord.

Att bli betraktad utifrån kan ibland vara uppfriskande och nyttigt. *Lauri Karvonen*, som under hela sin karriär haft kontakt med grannlandet i väster, noterar i sin i grunden välvilliga och ofta berömmande, men långtifrån uddlösa, reflektion att Sveriges gradvisa och odramatiska historia och medborgarnas starka tilltro till samhället i hög grad präglat forskningen och statsvetarkårens syn på staten. Det svenska modelltänkandet och föreställningarna om Sverige som ett i det närmaste unikt studieobjekt har stärkt denna hållning ytterligare och medfört att den komparativa forskning, som nu är så vital, debuterade förhållandevis sent i svensk statsvetenskap. Han konstaterar också att den starka koncentrationen på det egna landet trots allt har sina blinda fläckar; den svenska socialdemokratis roll i den svenska politiken är definitivt ett försummat område.

Dialogen, toleransen och de vetenskapliga kriterierna är ett centralt tema för *Stefan Björklund*, som i sin redogörelse för den egna bildningsgången med start i mitten på 1950-talet ställer en faktabaserad,

positivistisk och hypotesprövande linje mot både normativa ideal och en kunskapskritisk hållning. Björklund gör sig till tolk får en humanvetenskaplig hållning, som tar fasta på värdet av självkritik och reflektioner om kunskapens gränser utan att för den skull acceptera en långt driven relativism. Han förordar en statsvetenskap med humanistiska förtecken som kan överbrygga den klassiska klyftan mellan de olika vetenskapliga kulturerna, ett förhållningssätt som också gör det möjligt att närma sig det moderna historieämnet, ett ämne han en gång lämnade för statsvetenskapen.

Den sena efterkrigstiden är en brytpunkt i ett väsentligt avseende: det är nu kvinnorna gör sin entré i akademien på allvar. Kvinnornas intåg, som långt ifrån varit smärtfritt och inte alltid självklart, har fått konsekvenser för statsvetenskapens ämnesval och metod- och teoribildning. *Maud Eduards* och *Malin Rönnblom* visar att feministiska analyser har slagit igenom på bred front och att de omdefinierat studiet av klassiska fenomen som demokrati, inflytande och politikens organisering. Feministisk forskning har också påvisat att kön och kvinnors engagemang haft stor betydelse för utformningen av politikens innehåll i de moderna välfärdsstaterna. Den könsorienterade forskningen i svensk statskunskap är både etablerad, emancipatorisk och normativ till sin karaktär. Kampen är dock inte vunnit: än tenderar genren att placeras i ämnets utkant. Den politiserande kvinnovetenskapen är samtidigt inte ett enhetligt fenomen. Feminism som ideologi består enligt *Helen Lindberg* av flera riktningar, alla med rötterna i 1960-talets radikala samhällsdebatt, men med olika betoning och samhällsengagemang i fråga om kön och genus, sexualitet, makt, dominans och våld och synen på patriarkatet. Mötet mellan feminismen som ideologi och feminismen som vetenskap kan inte utan vidare favorisera den ena parten framför den andra; den feministiska statsvetarens samlevnadsprincip är därför att bejaka både ideologiska ställningstaganden och principen om en kritisk, vetenskaplig prövning.

Hur kvinnorna har varit representerade i den statsvetenskapliga forskarutbildningen framgår av *Leif Johanssons* mycket omfattande undersökning av samtliga svenska doktorsavhandlingar i statsvetenskap under perioden 1890–2009. Den första kvinnan disputerar 1940, den andra 1972. Fyrtio år senare, 2009, är drygt hälften av de nybakade doktorerna kvinnor. Johansson karakteriserar ämnet i övrigt genom att analysera titlarna på de framlagda avhandlingarna och resonerar om vilka av de 769 arbetena som varit stilbildande, om författarna fått efterföljare och vilka

personer och institutioner som varit mest innovativa. Dessutom noterar han att ett stort antal centrala och angelägna begrepp, eller fenomen, ännu inte – förvånande nog – lockat unga svenska statsvetare, men också att antalet avhandlingar i normativ analys är väldigt få, trots ett stigande intresse i övrigt inom ämnet för denna inriktning. Svensk forskarutbildning i statsvetenskap har länge haft metodträningen i fokus. *Anders Lidström* och *Svante Ersson* beskriver de gemensamma metodinternaten och hur behovet av olika metodval har präglat – och återspeglat – ämnets utveckling. De kvantitativa teknikerna sågs från början som instrumentet att modernisera statsvetenskapen, blott för att under senare tid bli betraktade som jämställda med andra, mer kvalitativa tekniker.

En genre som likt kvinnoforskningen brutit ny mark och vunnit god uppslutning, inte minst bland kvalitativt intresserade yngre forskare, är diskursanalys och socialkonstruktivistiska metoder och ontologier. *Kristina Boréus* ser dock inte den diskursiva vändningen i svensk statsvetenskap som radikal i den meningen att den kommit att utgöra ett huvudspår i svensk forskning; snarare är den en av många filer som svängt av motorvägen, där flertalet statsvetare fortfarande färdas. Det är viktigt att se både diskursanalysens förtjänster och begränsningar. Att den lyfter fram språkliga och sociala praktiker och blottlägger outtalade premisser betyder inte att den kan ersätta undersökningar av materiella förhållanden eller aktörers beslut. Kungslinjen är här, som i så många andra sammanhang, att hitta ett fruktbart mellanläge. Den utmanande uppgiften är att utveckla diskursanalysen i dialog med andra inriktningar, inte att hävda dess absoluta primat.

Forskningspolitiken

Att svensk forskningspolitik under lång tid har haft stor betydelse för svensk statsvetenskap är uppenbart. Ämnets modernisering sammanfaller med omfattande statliga satsningar på utbildning och forskning. I mitten på 1960-talet får Sverige ett nytt universitet i Umeå, en satsning som i högsta grad engagerade statskunskapen som ämne, men också enskilda representanter för disciplinen. *Gunnel Gustafsson* och *Kjell Lundmark* beskriver den inledande etableringsprocessen och de efterföljande åren av konsolidering och krishantering; bl.a. gällde det att trots statsmakternas njugghet bygga upp en stark och välfungerande forskningsmiljö, som var principiellt baserad och utåtriktad, och inte primärt var beroende av sektorsforskning av olika slag. Den nya institutionens förmåga att attrahera

goda krafter, men också att kunna ”exportera” kvalificerade personer till både centrala uppdrag och andra universitet, kom att ses om ett tecken på stabilitet och styrka.

Svårare har det då varit att bilda och utveckla nya universitet på 1990-talet. *Janerik Gidlund* beskriver hur han som rektor för det nya universitetet i Örebro, placerat i den akademiska världens periferi, under närmare tio år för en ojämn kamp mot Högskoleverket, departementet och de äldre lärosätena, trots nischade utbildningar och nya forskningsprofiler. En orsak till problemen var den tydliga koncentrationen av forskningsmedel till de starkaste forskningsmiljöerna, en annan att möjligheterna att fusionera resurserna var begränsade, en tredje att den i många stycken betydande universitetsautonomin, med rötterna i ett utbrett New Public Management-tänkande, i realiteten var starkt kringgärdad av t.ex. riksnormer på områden som kvalitetsvärderingar och examensrätter.

Slutligen är universitetens utbildningsinsatser i mångt och mycket en återspeglning av den svenska statens åtgärder under årens lopp. *Peter Eklundh* analyserar utifrån ett Lundaperspektiv hur framväxten av massuniversitetet de senaste sextio åren inte bara tvingat institutionerna att ändra sina undervisnings- och examinationsrutiner utan också att bredda och radikalt förnya sitt kursutbud och inrätta nya utbildningslinjer.

Hur förhåller vi oss till de allt vanligare kraven på samhällsvetenskaplig innovationskraft och hur kan vi hävda oss i den skärpta internationella konkurrensen, när vetenskaplig excellens blivit ett honnörsord? Är ämnesöverskridande, mångvetenskaplig forskning modellen? De nuvarande principerna för finansiering av svensk samhällsforskning gynnar stora projekt och program. Både *Mats Benner* och *Marie Demker* är i sina respektive uppsatser kritiska till många av dagens forskningspolitiska ideal, som tenderar att missgynna inte bara samhällsforskningen i allmänhet, utan också de udda ämnesvalen och de forskare som arbetar ensamma och väljer att publicera sig på svenska. Benner menar att universitetens tillväxtfrämjande roll inte är så entydig som det ofta hävdas och att absolut konkurrens och en framtvingad samhällsrelevans kan vara skadliga för universitetens kreativitet och intellektuella obundenhet. Demker slår ett slag för samhällsvetares och humanisters intellektuella ansvar och varnar för att ett samhälle utan självreflektion och självinsikt men med intresse för bara naturvetenskapliga landvinningar kommer ”att falla ned i dumhetens mörka avgrund”.

Gränsytorna

Trycket på brett och konkret, flervetenskapligt samarbete är stort. Det är numera inte ovanligt att just disciplinoberoende flervetenskaplighet framställs som ett kvalitetskriterium även för samhällsforskningen. *Ulrika Mörths* uppsats är en plädering för den mångvetenskapliga forskningsmiljön, där inte bara additiva utan också integrativa forskningsstrategier kan slå rot. En sådan innebär att problemet och perspektivet, inte den institutionella eller ursprungliga disciplinära tillhörigheten, blir avgörande för hur det intellektuella samtalet förs. Viljan att "relatera till andra" är en nödvändig förutsättning för att ett ämnesövergripande samtal skall komma till stånd. Att verka för ett brett och disciplinöverskridande samarbete är kanske inte helt lätt när kraftsamling och ämneskoncentration premieras starkt, inte minst i tider av tilltagande internationell konkurrens. Samtidigt vittnar Mörths erfarenheter om att den integrativa forskningen stimulerar den vetenskapliga produktionen och avdramatiserar den internationella publiceringen.

Det är inte heller ovanligt att svenska statsvetare i sin strävan att lösa flervetenskapliga samhällsproblem numera söker den expertis som olika naturvetenskapliga discipliner representerar. Det gäller inte minst den snabbt växande miljöforskningen, ett område där samhällsforskare både samverkar och konkurrerar med t.ex. ekologer och biologer. *Katarina Eckerberg* beskriver samarbetet som nödvändigt men långtifrån problemfritt, bl.a. därför att forskningsagendan men också det akademiska meriteringssystemet är naturvetenskapligt definierade. Att hävda sin samhällsvetenskapliga särart och integritet utan att för den skull äventyra relationerna är en svår, men livsavgörande balansakt.

Gamla revirstrider mellan statsvetare och t.ex. jurister, nationalekonomer, företagsekonomer och historiker har övergått i produktivt samarbete. Hur ser dialogen ut med några av våra grannämnen? Utbildningssociologer varnar för riskerna att bli fångade i "kulturella rutiner", något som ökar risken för ämneschauvinism, må det vara i förhållande till de egna systemdisciplinerna eller grannämnen. Ett mått på detta är i vad mån man läser varandras litteratur i någon större omfattning. Företagsekonomerna *Björn Rombach* och *Patrik Zapata* har undersökt vilka verk som refereras både i statsvetenskaplig litteratur och i några av de tidskrifter som läses av företagsekonomiska organisationsforskare. Resultaten är nedslående; samtidigt som de oftast citerade arbetena bildar något av respektive ämnes referensram, förekommer de inte i bägge litteraturerna samtidigt. Deras

integrationskraft gäller inom disciplinerna, inte mellan dem. Våra ämnen är som goda grannar, som dock inte gärna umgås, utan hellre söker sig till andra, i detta fall sociologin.

Gränzonen mellan historia och statsvetenskap har länge varit omtvistad. *Kim Salomon* analyserar utifrån historikerns perspektiv ämnenas gemensamma relation sedan slutet av 1960-talet och konstaterar att den obalans som rådde för drygt fyrtio år sedan och som var till statsvetenskapens fördel, nu har övergått i ett jämbördigt förhållande. Historievetenskapens identitet som samhällsrelevant disciplin har stärkts. Man vill belysa sin samtid genom att pendla på tidsaxeln, en handling som gör långa komparationer möjliga men också är ett sätt att se brottytor och variationer och därmed att identifiera – och kanske rätta till – brister i vårt politiska liv.

Att den historiska komparationen också är ett sätt att studera kausalitet är något statsvetaren *Jan Teorell* utförligt resonerar om. Hans tes är att den historiska dimensionen i själva verket är statsvetenskapens fundament. Utan att kasta ut barnet med badvattnet argumenterar han för att historisk metod är bättre på att förklara händelser och tillstånd än den synkrona, ofta storskaliga statistiska jämförelsen, som snarare har ett deskriptivt, kartläggande värde.

Samarbete över disciplinränsor förutsätter, som Salomon påpekat, både nyfikenhet och förutsättningslöshet, något som juristen *Joakim Nergelius* och nationalekonomen *Lars Calmfors* ibland tyckt sig sakna hos sina statsvetenskapliga kolleger. Tvärtom har många av de statsvetare de mött, i sitt försvar för demokratins procedurer, varken velat acceptera en ökad konstitutionalisering och judikalisering av politiken eller inrättandet av starkare och mer självständiga finansiella institutioner. Särskilt Calmfors intar en kritisk position och menar att statsvetare, förutom att vara frånvarande i debatten på grund av bristfälliga kunskaper i matematik och ekonomi, också skyggar för normativa frågeställningar och arbetsmetoder. En sådan kritik blir extra pikant som ämnet blivit öppnare på den punkten och just många av dagens aktiva forskare, yngre såväl som äldre, uttryckligen tar ställning för en starkare satsning på normativ forskning.

Trots att den normativa traditionens rötter går långt tillbaka, har det långt ifrån varit självklart med en sådan inriktning i modern svensk statsvetenskap, något både Stefan Björklund, en nestor i sammanhanget, och de yngre kollegerna *Ludvig Beckman* och *Ulf Mörkenstam* kan vittna om. De pläderar explicit och energiskt för den normativa analysens nödvändighet

och självständiga funktion och kritiserar det orimliga i att betrakta den politiska filosofin som artfrämmande för en framgångsrik empirisk forskning; i själva verket råder det motsatta förhållandet. Politisk filosofi och normativ teori behövs för att kunna skärskåda olika sorters språkbruk och politiska målkonflikter men också för att kunna utveckla en välgrundad standpunkt i värdefrågor och för att systematiskt kunna resonera om relevanta och meningsfulla handlingsalternativ i reella valsituationer.

Nyorienteringarna

Klassiska – och välmående – paradgrenar i svensk statsvetenskap är studiet av val, partier och väljarrepresentativitet. Vad flera av dessa forskare efterlyser är emellertid ytterligare förfining av både de metodologiska och teoretiska redskapen för att forskningen skall utvecklas och kumulativiteten säkras. Det gäller även valforskningsprogrammet i Göteborg, en av de mest prominenta forskningssatsningarna i svensk statsvetenskap men också en institution i sig, med rötterna i 1950-talet och den då ännu något trevande behavioralistiska forskningen.

Av *Sören Holmbergs* utförliga redovisning framgår inte bara att valforskningen i Sverige skördat stora framgångar utan att den också i otillräcklig grad problematiserat sina normativa utgångspunkter som väktare av den svenska valdemokratin. De framtida utmaningar som skall hanteras är också relaterade till frågor om hur man utformar och prövar nya teoretiska modeller och empiriska generaliseringar, men framför allt hur datainsamlingen skall gå till; det sista är det allvarligaste, eftersom bortfallet av individdata har ökat hela tiden. Om endast en minoritet väljer att låta sig intervjuas i framtiden riskerar hela denna forskningsepok att gå i graven på grund av bristande empiri.

Ett för valforskningen känt fenomen är att partierna inte längre är representativa för valmanskåren. Att gapet ökar mellan politikens utformning och väljarnas förväntningar är något *Gullan Gidlund* resonerar om i sin kritiska granskning av partiforskningen och partiernas roll i Sverige. Att partierna kan överleva genom att anpassa sig till nya omständigheter har blivit en norm i partilitteraturen, som allt oftare talar om partierna som professionella maktorganisationer utan medlemmar men med fokus på valkampanjer och val. Det finns därför skäl för statsvetarna att även framgent studera partier, trots att de inte längre kan kanalisera och aggregera samhällsintressen och trots att de har överlåtits rollen som politiska innovatörer till andra samhällsaktörer.

Övergången till en s.k. publikdemokrati, där den politiske entreprenören är huvudfiguren och där relationen mellan väljare och valda förlorar i betydelse, kräver enligt *Lena Wängnerud* att forskningen om den politiska representationen måste söka sig nya domäner och därmed lämna den inriktning på representationsundersökningar, som varit kännetecknade för t.ex. den Göteborgska valforskningen. I grund och botten ligger den normativa frågan hur den politiska legitimiteten hos systemet kan säkras och hur balansen mellan jämlikhet och elitistiska inslag skall se ut och upprätthållas. Skall väljare ha x procent inflytande för att vi skall kunna tala om en representativ demokrati? Och hur ser de på utbudet av tjänster i samhället?

Det eviga – och förvånande – efterfrågeöverskottet på sociala nyttigheter är ett tema som väcker forskares nyfikenhet i växande grad. *Tommy Möller* ställer sig frågan hur förväntningsinvesteringarna görs bland medborgarna i våra stabila demokratier, men också hur det kommer sig att de politiska partierna, trots väljarnas minskade emotiva koppling, i växande omfattning kanaliserar och exploaterar det missnöje som uppstår när det offentliga inte kan tillmötesgå de stegrade kraven på ständigt ökad service. Kan mekanismerna bakom detta ständigt stigande – och svårtillfredsställda – politiska missnöje i välfärdsstaten undersökas med hjälp av sociopsykologiska teorier om kognitiv dissonans och relativ deprivation?

Det är emellertid fortfarande relativt ovant för svensk statsvetenskap att verkligen på djupet utnyttja beteendevetenskaplig forskning för att förstå komplexa politiska processer. *Lennart Lundquist* väljer en för samhällsvetare radikal infallsvinkel när han hävdar att en brett anlagd humanvetenskap aktivt måste orientera sig mycket starkare mot biologin och kognitionsvetenskaperna än vad man tidigare vågat göra, både i undervisningen och i forskningen. De biologiska rönen om hur mänskligt beteende fungerar, enskilt och i flock och oberoende av kultur och plats, kommer att få mycket mer långtgående konsekvenser för våra analyser av lojalitetsförhållanden och politiskt beslutfattande än vi tidigare föreställt oss. Ett avgörande skäl för en omorientering är också att den statsvetenskapliga analysen genom sin knytning till evolutionsvetenskaperna får en fastare metateoretisk förankring än den annars skulle få.

Ett område där svenska samhällsforskare hävdar sig väl och där nya statsvetenskapliga inbrytningar skett är studiet av krig och fred. Forskningen, som har bedrivits både inom ämnet freds- och konfliktforskning och den statsvetenskapliga subdisciplinen internationell politik,

har i perioder, särskilt under det kalla kriget, präglats av helt olika traditioner och paradig, liksom starka ideologiska motsättningar. Här har det emellertid enligt *Karin Aggestam* skett en kraftig och betydelsefull tyngdpunktsförskjutning och därmed omorientering under senare år, en utveckling som medfört att fredsforskningen tappat mark. IR kan inte längre anklagas för att vara "main stream", snarare tvärtom. En vidgad och starkt vitaliserad forskningsagenda rymmer numera såväl etablerade som nya kritiska, alternativa och normativa ansatser.

Martin Hall är den internationell-politiska forskaren som vill bryta upp det klassiska studiet av internationella relationer med hjälp av ett historisk-sociologiskt, civilisationsteoretiskt perspektiv och staka ut en ny färdriktning, där frågan om det för givet tagna internationella systemets uppkomst snarare än funktionssätt står i förgrunden, och där den mycket kontroversiella frågan om den förmodade europeiska kulturella och ekonomiska dominansen står i centrum för den världshistoriska analysen. Hall är inte den ende som vill dra en lans för en helt ny, eller möjligen nygammal forskningsinriktning inom statsvetenskapen. Även *Björn Badersten* arbetar med historien som fond och argumenterar för att statsvetare inte bara skall studera staten, utan även staden, som sedan antiken inte endast är en plats för marknad och för kommersiella angelägenheter utan också är det politiska rummets och medborgarskapets främsta uttrycksform. Den urgamla stadsstaten har fått en rejäl renässans och uppträder nu som en självklar kraft i den senmoderna, globaliserade politiken.

Samhällsrelevansen

Den normativa problematik som ligger inbakad i dessa olika forskningsinriktningar aktualiserar frågan om statsvetarnas expertis och roll. Men hur resonerar en statsvetare om samhällets legitimitet och ansvar? Det är en etablerad norm att en stor offentlig verksamhet kräver en effektiv granskning av hur medlen används och hur den offentliga maktutövningen sker. *Shirin Ahlbäck Öberg* hävdar att samtidigt som den externa granskningen, genom tjänstemännens egna initiativ, är mer utvecklad än någonsin, har politikerna delvis abdikerat genom att inte grundlagsreglera och effektivisera granskningsfunktionerna, som i dag är spridda på flera kontrollinstrument. Lösningen ligger inte i att till fullo reglera den byråkratiska autonomi med yttre kontroll, eftersom framväxten av det s.k. gransknings-samhället leder oss in i svåröverblickbara utvärderingsprocesser som

tenderar att försvaga tjänstemännens möjligheter att utnyttja sitt professionella kunnande och egna omdöme i verkställandet av beslut.

Kontaktytorna mot samhällslivet är breda, inte minst därför att ämnet möter en växande efterfrågan från både politik och media. Men tar vi verkligen vårt ansvar som debattörer, folkbildare och experter på allvar, inte bara innanför utan också utanför universiteten (jfr Calmfors i denna volym)? Svenska statsvetare tycker sig trots allt ta tredje uppgiften på allvar och många deltar med liv och lust i det offentliga samtalet, som utredningsmän, seminariedeltagare och författare av debattartiklar. Numera går det knappast en nyhetsvecka utan att en kollega uttalar sig i någon angelägen fråga eller gör ett inlägg i pressen. Statsvetarna har nära på blivit vår tids överstepräster, som en numera avliden religionsvetare en gång uttryckte saken. Samtidigt finns det risk för att svenska statsvetare marginaliseras. DN Debatts mångåriga redaktör, *Mats Bergstrand*, tycker sig se en minskad roll för den nya generationen statsvetare, som i större omfattning än förr väljer icke-svenska, ibland till och med perifera avhandlingsämnen och som dessutom hellre publicerar sig internationellt än i svenska fora. Trösterik är då *Per T Ohlssons* lovsång, riktad om inte till ämnet så i alla fall till några av dess företrädare, vars avhandlingar och forskarrapporter haft en avgörande betydelse för hans mångåriga arbete inom den politiska journalistiken. I den värld Ohlsson rör sig är den svenska statsvetenskapliga forskningen av central betydelse för hur man skall förstå och karaktärisera de politiska skeendena. Att även annan samhällsforskning också är viktig är en annan historia. En avancerad form för bred forskningsförmedling är de årliga rapporter SNS Demokratiråd publicerat sedan 1995, i huvudsak under *Olof Peterssons* ledning. Idén att återkommande redogöra för demokratins tillstånd i och utanför Sverige har varit en framgång; de 16 rapporterna, som skrivits av framstående svenska och utländska statsvetare, har både fått brett massmedialt genomslag och använts i universitetens grundutbildningar.

Den svenska statsvetaren trivs i ovanligt hög grad som utredare, något som också Karvonen från sin finländska horisont noterat. Att vara utredare är emellertid allt annat än okomplicerat och okontroversiellt. Det framgår av *Erik Amnås* initierade analys av de olika roller och möjligheter till inflytande, en statsvetare har i det offentliga svenska utredningssystemet. Genomgående verkar det vara så att det största handlingsutrymmet ligger tidigt i processen, när de politiska direktiven skall uttolkas. Amnå kritiserar också det kortsiktiga nyttotänkandet i utredningsväsendet. Alltför ofta

tvingas samhällsforskaren arbeta med utredningar som snabbt skall föreslå lösningar på de problem politiker och byråkrater uppfattar som högprioriterade och brådskande. Särskilt naturligt för en statsvetare är det att bli utredare när frågor om demokrati och makt står i fokus. Mycket riktigt har de fyra större maktutredningar, som lagts fram i Norden och som av *Øyvind Østerud* framhålls som något av en nordisk, för att inte säga socialdemokratisk specialitet, dominerats av statsvetare. Som grupp har man i de sammanhangen haft bättre förutsättningar än andra samhälls- och humanvetenskapliga professioner att definiera samtidens problem. Därmed inte sagt att utredningarnas förslag och analyser har något automatiskt politiskt genomslag; snarare verkar det omvända ofta gälla.

Många skulle nog mena att statsvetaren i rollen som samhällsingenjör är mindre vanligt förekommande nu än t.ex. under 1950- och 60-talen. Tvärtom har samhällsvetare oftare fungerat som kritiker och granskare än problemlösare, och det dessutom utifrån tydliga politiska positioner. Att statsvetare trots allt inte varit främmande för att ge sig i lag med politiken finns det många exempel på; detta framgår särskilt tydligt av *Daniel Tarschys* vittnesbörd av hur den egna vetenskapliga karriären hela tiden gått hand i hand med den politiska praktiken. Tarschys, som rört sig närmast friktionsfritt mellan de två sfärerna, beskriver hur akademi och politik korsbefruktat varandra till ömsesidig nytta; idéer och erfarenheter går i bägge riktningarna.

Internationaliseringen

Internationaliseringen har brutit fram på bred front. Svenska statsvetare ger sig ut i världen som aldrig förr; de är flitiga konferensdeltagare, tillbringar långa och många perioder vid utländska universitet och återvänder hem med nya idéer och uppslag till forskning. Särskilt de yngre väljer tidigt en internationell linje, vilket framgår av valet av avhandlingsämnen (se t.ex. Johanssons, Bergstrands och Hydéns bidrag i denna volym). En utlandsvistelse, som förr var förbundad en begränsad krets, är numera ett självklart inslag i en ung svensk statsvetares karriär.

Analysen på makronivå av politiska systems institutioner, funktionsätt och konsekvenser intresserar i hög grad inte bara nationellt disponerade forskare utan även de svenska statsvetare som medvetet riktar fokus mot världen utanför Sverige. En forskningsinriktning som funnits länge i Sverige är u-landsstudier. *Göran Hydén* visar hur en empirisk breddning parad med teoretiskt nytänkande i form av aktörs- och institutionsbaserade ansatser

och komparativa undersökningsdesigner gjort att forskningen om det globala Syd nu tagit fart på allvar i vårt land. Man studerar inte bara geografiska områden utan ställer också tematiskt definierade frågor om demokratisering, regimtyper och val i centrum. I främsta ledet står en nu livskraftig krets av yngre forskare med brett internationellt genomslag. Även studiet av de gamla östländerna tillhör denna genre. Här är dock intensiteten inte lika hög. *Bo Petersson* noterar i sin lägesbeskrivning av den svenska Sovjet- och Rysslandsforskningen att intresset för grannen i öster varierat under åren och nu sjunkit till en relativt låg nivå. Att en ny generation forskare har anledning att studera Ryssland är helt klart, inte bara på grund av dess blandning av kapitalism och auktoritärt styrelsesätt, utan också för dess nyskapade roll som energisupermakt. Till skillnad från tidigare är det nu också möjligt och fruktbart att söka samarbete med ryska samhällsforskare.

Även andra stormakter och globala aktörer tilldrar sig svenska statsvetares uppmärksamhet. *Axel Hadenius* skriver om USA, detta speciella land, vars unika politiska system – en blandning av elitistisk maktindelning och populistisk demokrati – borde intressera svenska forskare mycket mer, i synnerhet som dess federala system i medierna ofta framställs i förenklad, eller karikerad form, men också därför att de komplexa samarbetsprocesserna i amerikansk politik både likställs med och kontrasteras mot dem som växer fram i den europeiska unionen. EU är en politisk ordning som för varje dag som går får större och större betydelse för svensk politik, och det oavsett vad den inhemska politiska retoriken säger. *Karl Magnus Johansson* visar i detalj hur det svenska politiska systemet blivit allt mer invävt i de europeiska beslutsprocesserna, samtidigt som stärkandet av de mellanstatliga organen i EU ökat statsministerns makt och försvagat de nationella parlamentariska institutionerna. En väsentlig slutsats är också att studiet av svensk politik borde ta större hänsyn till europeiseringens konsekvenser än vad som sker i dag.

Den svenska statsvetenskapen är, liksom den övriga nordiska, numera internationaliserad också ifråga om publiceringsformer och samarbetsstrategier. De senaste 20–30 åren har antalet professionella kontaktytor utanför landet vuxit mycket kraftigt. *Torbjörn Bergman*, med en bred erfarenhet på området, pläderar också han för ökat internationellt samarbete, men då gärna inom ramen för gemensamt framtagna, storskaliga databaser och komparativa undersökningsdesigner. Bergman påpekar också att omfattande sampublicering samtidigt måste få ett genomslag i sakkunnigbedömningar för att sådana satsningar rent karriärmässigt skall vara värda riskerna.

Även de internationella samverkansstrukturerna har blivit allt fler. Svenska statsvetare samarbetar inom ramen för professionella samarbetsorgan i olika sammanhang: det nordiska (NOPSA), det europeiska (ECPR) och det världsomspännande (IPSA).²⁵ *Olof Ruin*, som verkat på alla tre nivåerna, beskriver arbetet där utifrån sina egna, personliga erfarenheter under fyrtio år. Att de många kontakterna med utländska forskare, från de nordiska till de internationella miljöerna, varit oerhört viktiga impuls-givare för svensk statsvetenskap är helt klart.

Att Sverige och svensk statsvetenskap även fått draghjälp av Skytteanska priset är rimligt att tänka sig. Priset, som delats ut sedan mitten av 1990-talet, har hjälpt till att sätta Sverige, och definitivt Uppsala på kartan. *Leif Lewin* presenterar samtliga pristagare, från Robert Dahl och framåt, och passar samtidigt på, i denna tid av stark propaganda för artiklar, att slå ett slag för monografin som publikationsform. Listan över pristagarnas viktigaste arbeten är inte bara en förteckning över det bästa som finns att tillgå i modern statskunskap i dag; samtliga refererade verk är böcker.

Noter

- 1 Jag vill tacka min kompanjon och medredaktör Björn Badersten för välfunna och stilsäkra synpunkter på detta kapitel men framför allt för en utomordentligt fin arbetsinsats, som från allra första början har präglats av entusiasm och engagemang, men också av en icke ringa portion humor, flexibilitet och gott omdöme, egenskaper jag sätter stort värde på. Jag vill även rikta ett tack till medlemmarna i den redaktionskommitté, som bistod i arbetet i ett initialskede, men också till styrelsen för förbundet som tidigt var med på noterna. Det gäller även Mats Sjölin och Bengt Lundell, som bägge, utan att tveka, gav sitt stöd åt idén att låta denna volym komma ut som ett specialnummer av *Statsvetenskaplig Tidskrift*. Att sedan Fahlbeckska stiftelsen ställde sig villig att finansiera hela projektet gjorde inte saken sämre. Slutligen ett uppskattande ord till vännerna och institutionskollegerna Leif Johansson och Anders Sannerstedt som i perioder fungerat som bollplank och idésprutor. Och naturligtvis allra sist: ett tack till alla er som med liv och lust skrivit i denna bok!
- 2 Motiven, som var både professionsorienterade och maktpolitiska, finns redovisade i *Ruin* (1973, 1995, 2003), *Birgersson* (1971) och *Molin* (1971).
- 3 Statsvetenskapliga Föreningen i Finland bildades 1935 och motsvarande organisation i Norge kom till 1955.

- 4 Vid den tiden hade två stora projekt samlat många av landets statsvetare: partiforskningsgruppen och kommunalforskningsgruppen. Se Ruin 1971, 2003 och Westerståhl 1971.
- 5 Att så kunde ske förklarar av Ruin (2003: 9) med den passivitet som rådde i Uppsala och Stockholm när de två övriga ämnesföreträdarna drog upp linjerna för storskaliga, rikstäckande forskningsprojekt och banade väg för de beteendevetenskapliga forskningsprogrammen i svensk statskunskap.
- 6 Stadgarna finns redovisade i Politologen 2/1971.
- 7 3 i förbundets stadgar från 1971 lyder: ”Medlemskap i förbundet tillkommer lärare, forskare samt doktorander och studerande på påbyggnadskursnivå i statskunskap samt andra med högre utbildning i statskunskap. Styrelsen äges bevilja medlemskap även för personer med särskilt intresse för statskunskap.” (Politologen 2/1971: 4). Avgiften sattes till 50 kronor. 1999/2000 hade förbundet 280 medlemmar (Politologen 2000, Verksamhetsberättelse). I dag blir det absolut allra största flertalet medlemmar genom att deras institutioner tecknar ett kollektivt medlemskap. 21 statsvetenskapliga institutioner eller motsvarande är i dag, 2010, anslutna till förbundet. Till kretsen räknas sedan ett par år tillbaka även Förvaltningshögskolan i Göteborg.
- 8 Redan på årsmötet 1972 beslutades att styrelsen skulle kunna ha fler medlemmar än som ursprungligen var bestämt. Förutom ordförande, vice ordförande samt sekreterare och kassör skulle styrelsen kunna ha *minst* sex övriga ledamöter, och inte som tidigare, *endast* sex (se Politologen 2/1972). I samband med årsmötet 1996 ändrades stadgarna så att doktoranderna fick fullvärdig representation i styrelsen (Politologen 3/1995:71 och 2/1996: 38, 53). En intressant randanmärkning är att få av de ursprungliga nio ledamöterna i den första interimstyrelsen stannade kvar inom universitetsvärlden; de flesta gick till ”centrala befattningar ute i samhället”. Flera av dem hade dock redan politiska och administrativa uppdrag utanför universitetet (Ruin 1995: 62). Sammansättningen av de olika styrelserna har regelbundet redovisats i Politologen.
- 9 Till dags dato har ansvaret för ordförandeposten delats mellan institutionerna i Göteborg, Stockholm, Uppsala, Lund, Umeå och Örebro. I flertalet fall har den nye ordföranden redan suttit i styrelsen för förbundet. För en förteckning över samtliga ordföranden, se Statsvetenskapliga förbundets hemsida.
- 10 Undantagen är Olof Ruin (1973–1976) och Kjell Goldmann (1982–1985). Även redaktören/redaktörerna för Politologen engagerades under två år fram till den tidpunkt i mitten av 1990-talet, då redaktörskapet skiftade nummer för nummer.
- 11 Under en rad av år innehöll Politologen redogörelser för studenttillströmningen och den pågående forskningen vid landets lärosäten, men också information om tjänstetillsättningar och diverse annat s.k. personnytt. Vid ett par tillfällen gavs det ut specialnummer med engelskspråkig information om svenska statsvetare och svensk statsvetenskap. Första gången det skedde var i samband med ECPR:s första möte i Sverige 1986, i Göteborg (se Politologen 1/1986 och 2/1993).

- 12 Det fanns en utbredd föreställning om att statsvetenskapen i de övriga nordiska länderna hade kommit längre i detta avseende.
- 13 Nils Stjernquist påpekade i en intervju i Politologen i mitten av 1980-talet (1986) hur angeläget det hela tiden hade varit att få till stånd ett brett samarbete över landet; de tidigare erfarenheterna hade avskräckt. Fyrklövern Andrén, Brusewitz, Lagerroth och Tingsten var alla stora individualister, men också ganska egensinniga och mycket skeptiska till all sorts konsensustänkande.
- 14 Ämnen som decentralisering och demokrati, medborgarna och medinflytandet, politiska värderingssystem, politisk kommunikation och förhandlings- och koalitionsstudier lyftes fram, liksom ett starkt ökat fokus på internationell politik och u-landspolitik.
- 15 I Växjö kom ämnet att heta politologi.
- 16 Under de första åren förlades sammankomsterna till våren eller försommaren eftersom förbundsmötet, det högsta beslutande organet enligt stadgarna, skulle sammanträda före juni månads utgång (§ 5), men efter en stadgeändring 1983 blev det fritt fram att träffas när som helst under året. Sedan Umeå 1984 har de svenska statsvetarna träffats på hösten, vanligtvis i början eller mitten av oktober; skälet är att det då blir möjligt för fler medlemmar att delta (Linde 1983). Första gången en institution utanför den traditionella kretsen arrangerade ett årsmöte var när Linköping var värd 1981. Så småningom har även de nya universitetsorterna följt efter: Örebro 2000 och 2009, Växjö 2002 och Karlstad 2006. För en förteckning över var och när de olika årsmötena har hållits sedan 1971 fram till dags dato, se Statsvetenskapliga förbundets hemsida.
- 17 Som t.ex. sektionerna för internationell politik och politisk teori.
- 18 Under många år pendlade antalet deltagare mellan 60–70 och 100 personer; ibland har siffran legat ännu något högre, som t.ex. när Örebro för första gången arrangerade ett årsmöte år 2000. I skrivande stund har 200 personer anmält sig till 2010 års förbundsmöte i Göteborg, vilket definitivt är rekord.
- 19 Sedan dess har Europaforskarna träffats regelbundet vid årsmötena.
- 20 Det skall dock noteras att några av de tidiga årsmötena under 1970-talet var tematiskt organiserade: *korporativiseringsfrågorna* togs upp 1974, bl.a. med ett elitrekryteringsperspektiv. 1977 var ämnet samspelet mellan *parlamentarism och regeringsskifte*.
- 21 De nya arbetsgrupperna var Nationalism och internationalism, Feministisk teori och empiri, Gränsöverskridande regionalisering i Europa, Politik och utveckling, Demokrati och tillväxt, samt Offentlig sektor i omvandling (Politologen 3/1995; se även Premfors 1994).
- 22 Vilka de olika arbetsgrupperna varit under åren finns redovisat i Politologen, men sedan slutet av 1990-talet även på förbundets hemsida.

- 23 Förbundet medverkar aktivt i tre internationella samarbetsorganisationer: NOPSA, där man är ständigt representerad i styrelsen; ECPR, där man, när det är Sveriges tur, nominerar kandidater till ECPR:s exekutivkommitté, samt IPSA, där man tillsammans med övriga nordiska förbund nominerar/stöttar svenska och nordiska statsvetares kandidaturer i valet till exekutivkommittén. Se också Ruins bidrag i denna volym.
- 24 Symptomatiskt är att man 1986, i samband med att tre ledande ämnesföreträdare gått i pension, markerar händelsen genom att publicera intervjuer med vederbörande i *Politologen* (2/1986).
- 25 Det senaste tillskottet är den 2007 bildade paraplyorganisationen European Confederation of Political Associations, som räknar in 19 nationella och internationella statsvetarföreningar i sin medlemskrets, däribland vårt svenska förbund.

Referenser

AMNÅ, ERIK, 2000. "Statsvetarna och demokratiutredningen. En huvudsekreterares reflektioner", *Politologen* hösten 2000, s 5–13.

BACK, PÄR-ERIK, 1971. "Angelägna statsvetenskapliga forskningsområden", *Politologen* 3/1971, s 8–11.

BENNER, MATS, 2002. "Den välartade statsvetenskapen", *Politologen* våren 2002, s 9–16.

BIRGERSSON, BENGT OWE, 1971. "Statsvetenskapliga förbundet", *Statsvetenskaplig Tidskrift* 1 1971, s 50.

BIRGERSSON, BENGT OWE, 1972. "Vad bör göras?", *Politologen* 1/1972, s 5–6.

BRÄNDSTRÖM, DAN, 1971. "Redaktören har ordet", *Politologen* 3/1971, s 1–2.

FORSELL, HARRY, 1971. "Vad gör vi för statskunskapens image?", *Politologen* 4/1971, s 8–10.

GILJAM, MIKAEL, 1987. "Statsvetenskapliga förbundets årsmöte 1987", i *Politologen* 2/1987, s 77–79.

GOLDMANN, KJELL, 1985. "Statsvetenskaperna", *Politologen* 1/1985, s 4–6.

GOLDMANN, KJELL, 2005. *Statsvetenskap som yrke*. Lund: Studentlitteratur.

HERMANSON, JÖRGEN & ROTHSTEIN, BO, 1989. "Från redaktörerna", *Politologen* 2/1989, s 1.

HINNFORS, JONAS, 2003. "Värna förbundet!", *Politologen* hösten 2003, s 23–25.

HJERN, BENNY, 1987. "Statsvetenskaplig professionalism – finns den?", *Politologen* 1/1987.

JOHANSSON, ANDREAS & RODIN, JOHNNY, 2004. *Politologen* våren 2004, s 3-4.

LINDE, CLAES, 1983. "Förbunds-nytt. Ändring av förbundets stadgar", *Politologen* 1/1983, s 2-3.

MOLIN, BJÖRN, 1971. "Varför ett statsvetenskapligt förbund?", *Politologen* 1/1971, s 2-3.

MOLIN, BJÖRN, 1972. "Statskunskapens framtid", *Politologen* 4/1972, s 2-4.

MONTIN, STIG, 2001. "Rapport från förbundets årsmöte", *Politologen* våren 2001, s 59-61.

MÖLLER, TOMMY, 2003. "Jag gör en halv pudel", *Politologen* hösten 2003, s 25-28.

NORDIN, SVANTE, 1987. "Svensk statsvetenskap, missförstådd av en outsider", *Politologen* 2/1987, s 62-64.

OSKARSON, MARIA, 1998. "Statsvetenskap och kön – de kritiska faserna", *Politologen* 1998, s 48-57.

Politologen, skilda nummer.

PREMFORS, RUNE, 1994. "Tankar om sistlidna årsmöte och nästa", *Politologen* 1/1994, s 69-71.

RUIN, OLOF, 1971. "Partiforskningsgruppen", *Politologen* 3/1971, s 3-4.

RUIN, OLOF, 1973. "Reflexioner vid ett ordförandeskifte", *Politologen* 2/1973, s 5-6.

RUIN, OLOF, 1995. "Varför ett förbund?", *Politologen* 3/1995, s 60-68.

RUIN, OLOF, 1996. "Statsvetarens roller", *Politologen* 1/1996, s 21-28.

RUIN, OLOF, 2003. "Den svenska statsvetenskapen. Ett personligt perspektiv", *Politologen* våren 2003, s 5-16.

Statsvetenskaplig Tidskrift, skilda nummer.

STJERNQUIST, NILS, 1986. Intervju i *Politologen* 2/1986, s 15-25.

TARSCHYS, DANIEL, 1973. "Vad skall statskunskapen heta?", *Politologen* 3/1973, s 15, 10.

Verksamhetsberättelse, *Politologen* 2000, s 51-53.

WESTERSTÅHL, JÖRGEN, 1971. "Kommunalforskningsgruppen", *Politologen* 1/1971, s 6-8.

Årsmötesförhandlingarna 1997, *Politologen* 1997, s 3-5.

Årsmötesförhandlingarna 1998, *Politologen* 1998, s 68-70.